

Από την Θεσσαλονίκη και τὸ Κιλκίς Πρόσωπα καὶ γεγονότα στὰ βιβλία τοῦ Παυλίδου

Καλύτερα μυθιστορήματά του παραμένουν «Καραβάν Σαράι» - «Χρυσὸς νοικοκύρης»

Ο λογοτέχνης πού ζεῖ καὶ δημιουργεῖ στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, εἶναι τὶς πὶο πολλές φορές κατοδικασμένος στὴν ὀφάνεια ἢ στὴ μέτρια προβολὴ τοῦ ἔργου του. Πέρα ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπάρχει ἕνας κόσμος δημιουργῶν πού ζεῖ καὶ μαχθεῖ πνευματικά, χωρὶς νὰ ἔχει πάντοτε τὴ δυνατότητα νὰ προβάλει τὸ ἔργο του. Ο Λάζαρος Παυλίδης εἶναι ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, εἶναι ἀπὸ τοὺς πὶο τυχεροὺς, ἀφοῦ ὄρθκε ἕναν πιστὸ ἐκδότῃ τῶν βιβλίων του, τὸ Θανάση Γκόννη, καὶ εἶχε τὴν τύχῃ κάποιος σκηνοθέτῃ τοῦ κινηματογράφου καὶ τῆς τηλεόρασης νὰ ἀξιοποιήσει ἕνα ἀπὸ τὰ πὶο καλὰ του ἔργα, τὸ «Χρυσὸ νοικοκύρη».

Ο Λάζαρος Παυλίδης ἔχει μιά δική του λογοτεχνικὴ προσωπικότητα· τὸ ἔργο του δὲν θυμίζει σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία, ἐνῶ κάποια δόνηα (πού μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τυχαίες ἐκφραστικές συμπτώσεις) ἐντοπίζεῖ κανεὶς σὲ σχέση μὲ τὸν Γκόρκι ἢ ἀκόμη καὶ τὸν Τοῦσλεφ. Μεγαλωμένος στὰ δύσκολα χρόνια τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου, ζῶντας σὲ μιά περιοχὴ πού παλλὰ γνώρισε ἀπὸ τὴν αἰματηρὴ τραγωδία ἐκείνων τῶν περιόδων, ὁ Παυλίδης, στὸ καλύτερο μέρος τῆς λογοτεχνικῆς του παραγωγῆς, ἀντλήσει ἀπὸ τὸ μεταπολεμικὸ κόσμο τῆς δεκαετίας 1945-1955 τὰ θέματα τοῦ καὶ ἐξέφρασε μὲ εὐλιγνεία καὶ μὲ πετυχημένη ἔμπνευση αὐτὸ τὸν κόσμο.

Νομίζω τὰ δύο βιβλία πού θὰ μείνουν αἰῶνα ἀπὸ τὸν Παυλίδη, εἶναι τὸ «Καραβάν Σαράι» καὶ «Ο χρυσὸς νοικοκύρης», καθὼς καὶ κάποια διηγήματά του, λιγότερο «Οἱ ἄλκοι» καὶ ἀκόμη λιγότερο κάποια ἄλλα ἔργα του. Κι αὐτὸ, γιὰ τὸ δύο βιβλία πού ξεχωρίζω, ὁποῦ τὸν τολοχίσαν ἐντὶμνη καταγραφὰ γεγονότων καὶ καταστάσεων πού δίνουν τὸ στίγμα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου πού ἀναφέρθηκαν.

Στὸ λαδὺνιθο τοῦ «Καραβάν Σαράι»

Πρὶν τὸ «Καραβάν Σαράι», πού κυκλοφόρησε πρῶτα ἐδῶ στὸ Κιλκίς τὸ 1959 κι ἄργότερα γνώρισε δύο - τρεῖς ἐπανεκδόσεις, ὁ Λάζαρος Παυλίδης, εἶχε δώσει κάποια κείμενα.

σὸν μαγνήτης, ἀλλὰ καὶ ξεμαρτυρῆς τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ πού θέλουν νὰ ἐνωματωθοῦν μέσα σὲ «σαγηνευτικό» γι' αὐτοὺς τρόπο ζωῆς.

Στὰ τρία πρόσωπα, τὰ βασικὰ τῆς ἱστορίας, θὰ πρᾶξομεν ἀλλὰ δύο: ἡ χήρα Θεανὰ καὶ ὁ γιὸς τῆς Δημητράκης, πού ἔχουν προηγηθεῖ στὴν ἐγκατάστασιν στὴ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀλλοτρίωσιν. Ἡ Θεανὰ θὰ παρασυρεῖ τὴ μικρὴ Εἰρήνη στὴν πορνεία, ὁ Δημητράκης θὰ οδηγήσει τὸν Ἀντωνάκη σὲ πὶο αἰσιόδοξους δρόμους. Ο πόθος τοῦ Μαργαρίτη γιὰ τὴ χήρα καὶ ὁπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ καμψὸς του νὰ γίνῃ ἄνθρωπος τῆς πόλης, θὰ τὸν ὀδηγήσουν σὲ ἀδιέξοδο. Ο Παυλίδης ἀφηγεῖται τὴ χαμωχὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν τοῦ Καραβάν Σαράι μὲ πάθος, μὲ γλώσσα ἀψία, μὲ μιά δύναμιν πού ἐντυπωσιάζει, γιὰτὶ προέρχεται ἀπὸ ρεαλιστικές διὰθεσεις. Βέβαια, στὸ μυθιστορηματικὸν μπελόντι καὶ ἄλλες ἱστορίες, ὅπως τὸ Στόικα καὶ δύο ἀδελφῶν πού τὸν ἐρωτεύονται. Εκεῖ ἡ σύνδεσιν μὲ τὸν κύριον κορμὸ τῆς ἱστορίας, δὲν εἶναι τόσο στέρη. Ἀλλὰ τὸ βασικὸ ρεῦμα τῆς ἀφήγησιν, παρασύρει τὸν ἀναγνώστη μέχρι τὴν ὥρα πού αἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θ' ἀδεκάσουν τὸ Καραβάν Σαράι γιὰ νὰ γυρίσουν στὴ γενέθλια γῆ καὶ νὰ προσπαθῶσιν νὰ ξαναδεθοῦν μὲ τὴς ρημαγμένους ρίζες τους. Κι ἐκεῖ θὰ ὁσάει ὁ Παυλίδης πάλι μιά λύση πόνθους καὶ ἀπελπισίας: ὁ Μαργαρίτης θὰ πάθῃ ἀμὸς καταστροφῆς καὶ θὰ θελήσῃ νὰ ξεκαθαρῇ τὴς παλιὰς συνήθειες: θὰ θάλλῃ φωτιά, θὰ ξεριζώσει δέντρα καὶ φυτὰ, θὰ κορυφώσει τὴ μανία του καὶ θὰ βρεῖ τὸ θάνατον. Τὸ βιβλίο ἔχει μιά πετυχημένη κατάληξιν, πού μπορεῖ νὰ μὴν πεῖται λογικὴ, ἀλλὰ κερδίζει συναισθηματικὰ τὸν ἀναγνώστη.

Διαθάζοντας τὴν τρίτῃ ἐκδόσιν τοῦ βιβλίου, πού κυκλοφόρησε τὸ 1981, διαπίστωσα μὲ ἐκτίληξιν πῶς ὁ Παυλίδης ἔχει ἁλλάξει τὸ τέλος τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ. Ὁ Μαργαρίτης δὲν πεθαίνει, ἀλλὰ θγαίνει στὸ θάνατον. Τέτοιες ὁλλαγὲς ἔχουν γίνῃ καὶ ἀπὸ ἄλλους σὲ βιβλία τοῦ καὶ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον, κυρίως, γιὰ τοὺς λόγους πού τὶς προκαλοῦν. Ἀραγε τί ὥρνησι ἢ τί ἀνάγκασαν τὸν Παυλίδη νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸ τέλος

τοῦ Καραβάν Σαράι, ἔχουμε ἕναν ἄνθρωπον, ἕναν μῖνι - Ζορμπὸ τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς δεκαετίας, πού ἀγωνίζεται νὰ σταθεῖ στὸ πόδιον του καὶ νὰ προσδεῖται ἡ ἀκόμη καὶ νὰ ἐπιθώσῃ ἀπλῶς. Ὁ Παπύρος εἶναι μιά ἀμφιλεγόμενη φυσιογνωμία, ἕνας δὲν Κιχῶτης, ἰσως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, ὁ ἄνθρωπος πού φιλοδοξεῖ πολλὰ καὶ πετυχαίνει λίγα, μιά πυρετικὴ προσωπικότητα πού τὰ συνεχῆ ἀνεβοκατεβάσματα τοῦ συγκροτοῦν ἕνα μυθιστορημα μὲ πολλὰς ἀρετὲς, ἀλλὰ καὶ μερικὰ μειονε-

τει, καὶ τὸ δεύτερον βιβλίο του ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν ὀπείκην τῆς σκληρῆς πραγματικότητος μιά δύναμιν πού ἐντυπωσιάζει καὶ πού καλύπτει τὴς ἀδυναμίας τοῦ βιβλίου, πού ὑπάρχουν κι αὐτές, κυρίως στὴν ἀμαλή ἐξέλιξιν τῆς ὑπόθεσιν στὴν πειστικὴ δικαιολόγησιν τῆς μίας ἢ τῆς ἄλλης ἐνέργειας τῆς Βαλεντίνης ἢ τοῦ Παπύρου, τῆς γυναίκας του...

Γύρω ἀπὸ τὴν οἰκονομία, ζεῖ ἕνας ὁλόκληρος κόσμος, ἐτερόκλητος καὶ ἀρνητικός ἢ θετικός, ἀνάλογα μὲ

γίνει ἐρεῖπιον. Μόνῃ ἀκτίδι χαρὰς γιὰ τὸ θασανισμένο αὐτὸν Δὸν Κιχῶτη, ὁ ἐρωτικὸς του δεσμός μὲ τὴν κυρία Φούλα, μιά ἀτεκνὴ γειτόνισσα πού θὰ τοῦ χαρίσῃ τὸν ἐρωτὰ τῆς (καὶ χρήματα) καὶ κείνος θὰ τῆς χαρίσῃ ἕνα παιδί. Μὰ κάποτε θὰ χάσῃ κι αὐτὴ, θὰ χάσῃ ὁ Παπύρος καὶ τὸ παιδί «του». Εἶναι ὁ κόσμος ξανα-σῆναι.

Ὁ Παπύρος μάχεται πάντα. Ἐχει τὴν ἀποφῆν ταῦ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ νὰ πῶς τὴν ἐκθέτει: «Νὰ λοιπὸν τί εἶναι ἡ ζωὴ. Ἐνα στρόγγυλον ψωμὶ! Σήμερον, γιὰ μένα αὐτὸς εἶναι ὁ κόσμος. Θὰ μοῦ ἔφτανε νὰ γίνω εὐτυχισμένος. Ἐδῶ ὅμως εἶναι τὸ κακὸ γυναικίον. Βρίσκεις τὸ ψωμὶ καὶ ὁ κόσμος, ἡ ζωὴ γίνετα θούτορον. Βρίσκεις τὸ θούτορον, γίνετα μέλι. Μετὰ τὸ μέλι θέλεις πολυθῶρον. Μουσίκα! Γίνετα ὁ κόσμος ἕνα σαλόνι. Σὲ λίγο ὁ κόσμος ὅλας γίνετα χαλὰ. Λεῖπουν σερβίτσιον. Τὰ φρούτα, τὰ πιρὸτ, τὸ κρέας. Ὅλα πάντα σὲ τραπεζί καὶ ὁ κόσμος λειψός. Μικραίνει τὸ σπῆτι σου. Θέλεις μεγάλα δωμάτια, λουτρόν, λείπουν οἱ δοῦλοι. Μιά γυναίκα δὲν οὐ φτάνει. Τίποτε δὲν εἶναι ὀρεκτό. Ἡ ζωὴ εἶναι ὑπέροχον. Πόθος, πόθος, ἕνας μεγάλος πόθος». Ὁ Παυλίδης δίνει εἴναι μιά εἰκόνα τῶν μεταπολεμικῶν (κι ἰσως ὄχι μόνο αὐτοῦ) κόσμου μας.

Τὰ ἐπόμενα πεζογραφήματα

Ὁ Παυλίδης δὲν σταμάτησε στὸν «Χρυσὸ νοικοκύρη». Ἐδῶς μὲ σειρά ἀπὸ μικρὰ καὶ μεγάλα πεζογραφήματα, πῶς ὁσὰ θὰ τὸ χαρακτηρίζε κανεὶς ὡς ἀνέκδοτα καὶ διηγήματα. Ὡστόσο, πρέπει νὰ εἰπωθεῖ, πῶς στὸ ἐπόμενον αὐτὸ βιβλίο τοῦ ὁ Παυλίδης ἀλλάξει δρόμον βοήθειαν. Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀλλαγῆς, εἶναι τὸ χαμηλὸν τοῦ τόπου, ἡ ἀστροφὴ ἀπὸ τὴν ὁδὴ καὶ συνομικὴ περιγραφὴ σὲ ἄλλες πὶο μαλακὲς γράφες. Κι ὅπως εἶπα, αὐτὸ γίνετα θαυμάσιον, ἁλᾶστε μὲ θετικὰ ἀποτελέσματα, ὅπως στὰ διηγήματα πού ἐβγαλε τὸ 1972, ἁλᾶστε μὲ μέτρια ἢ καὶ ἀρνητικὰ, ἐνδοχρῆμα.

Οἱ «ἄλκοι», εἶναι μιά νομβέλα μὲ κοινωνικὸ περιεχόμενον. Βασικὸ πρόσωπον μὴ ἀνθρώπου γυναικὶ σπῆναι

ναν, ὄχι μόνο τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὅλου τοῦ κόσμου, μὲ τὸν ἄνθρωπον ζωῆς τοῦ ἥρωα. Νομίζω, ὅτι θὰ ἦταν προτιμότερον αὐτὸ τὸ βιβλίο νὰ ἐνακοινωταίτ ἀπὸ τὸ συγγραφεῖα του, καθὼς ἁλᾶστε καὶ ἡ ἐκδόσιν (αὐτὴ πού ἔχω ἐνῶ ὑπόψιν μου, τουλάχιστον), εἶναι ἀδικαιολόγητα πρά-χειρη.

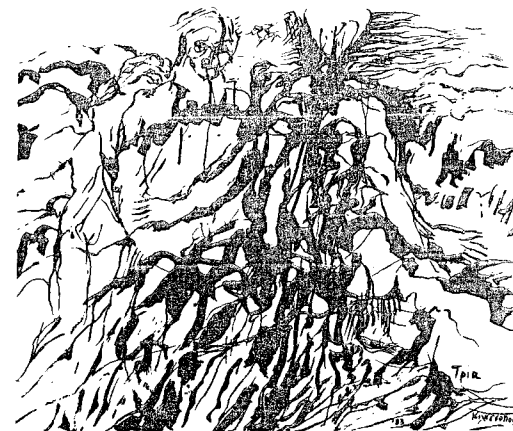
«Ἡ γεωργικὴ εὐτυχία» ὁποτελεῖ κι αὐτὴ μιά νομβέλα, ὅπου ὁ Λάζαρος Παυλίδης δὲν θυμίζει τὸν παλιὸν συγγραφεῖα ἐσὺ τοῦ καὶ ὀφνεῖται μὲ ἐκπληρούσας ἀρεμίας τὴν ἱστορία μίας οἰκονομίας τοῦ χωριοῦ πού περνεῖ ἀπὸ τὴν ἀργιστὴν στὴν ἀστική κοινωνία. Ἀπὸ τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ βιβλίου, εἶναι ἡ ἐξέλιξιν τῆς αὐτῆς καὶ ἡ σύγκρουσιν πού δημιουργεῖται μέσα στὴν οἰκονομία, θέμα πού ἀπασχολεῖ πάντα τὸ συγγραφεῖα τοῦ «Καραβάν Σαράι».

Τὰ μικρὰ διηγήματα τοῦ Παυλίδου

Ἀπὸ τὰ πὶο σημαντικὰ κείμενα τοῦ Παυλίδου, εἶναι μερικὰ διηγήματα πού κυκλοφόρησαν σὲ βιβλία τοῦ 1972. Εἶναι τὰ πὶο πολλὰ σύντομα διηγήματα, μερικὰ δὲν ἐπερνοῦν τὴς δύο ἢ τρεῖς σειλίδες καὶ ἀποτελοῦν μικρὰ ἐπιτεύγματα. Γράφοντας μὲ μικρὴς φράσεις, μιά τεχνικὴ παῖτ πρὶν εἶναι ὅλα τοῦ τὰ βιβλία, ὁ συγγραφεῖας ξετυλίγει ἕναν μικρόκοσμον, μὲ μεγάλους καημοὺς καὶ συχνὰ πετάγματα, μὲ τρυφερὰς καταστάσεις, ἀλλὰ αὐτοκρατικὰ προβλήματα, δοσιμένα μὲ μιά ἀλήθεια καὶ μιά λακωνικότητα καὶ εὐστοχία πού κερδίζουν τὸν ἀναγνώστη. Κάποτε - κάποτε θυμάται κανεὶς τὰ μικρὰ καὶ γεμάτα ἀνθρώπιν τοῦ Τοῦσλεφ, ἀκούει μιά νῆσιον μουσικὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, περασμένων ἢ καὶ τωρινῶν χρόνων. Καὶ θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμῇται ὅτι ὅσο πὶο μικρὰ εἶναι τὰ διηγήματα, τόσο ἀποδεικνύονται πὶο ὁλοκληρωμένα καὶ γοητευτικά.

Ἀργότερα ὁ Παυλίδης κυκλοφόρησε καὶ δεύτερον συλλογὴν διηγημάτων, μὲ τὸ γενικὸ τίτλον «Τὰ σκαλοπάτια», ὅπου καλλιερνεῖ καὶ πάλι τὸ πολὺ μικρὸ πεζογράφημα, ἀλλὰ μὲ περισσότερη ἐπιμονὴ στὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἐπινοήσιου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ λογοτεχνικὸ πορτραῖτο τοῦ Λάζαρου Παυλίδου. Μιά κἀριέρα πού γεννήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε σὲ μιά πόλιν

Ένας ἀπὸ τοὺς πίνακες πού ἐκθέτει ὁ Κίλεσόπουλος

Περίπατος στὶς ἐκθέσεις

Ζωγραφικὴ τοῦ Κίλεσόπουλου
Κολλάζ τοῦ Μπράουν. Κοσμήματα τῆς Κράλλη - Καζάζη.-

Ποικιλία ἐκθέσεων τὸν καιρὸ αὐτὸ στὴ Θεσσαλονίκη: ζωγραφικὴ, κολλάζ, κοσμήματα, δίνουν μιά πολυεδρική μορφὴ στὸν χώρο τῶν εἰκαστικῶν, μὲ ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα ἔργα.

Εἶναι στὸ τμήμα ἐκθέσεων τοῦ βιβλιοπωλείου «Ἰανός» ὁ ζωγράφος Κίλεσόπουλος παρουσιάζει μιά σειρά ἀπὸ ἔργα του, πού ἀνήκουν σὲ διάφορα εἶδη (σχέδια, ἀκουαρέλες, λάδια). Ὁ καλλιτέχνης συνεχίζει τὴν ζωγραφικὴ πού ἔχει δημιουργήσει τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅπου τὸ συγκεκριμένο μετατρέπεται σὲ ἀντικεινικὸ. Στούς πίνακες τοῦ ὑπάρχει μιά πολυφωνία χρωματισμοῦ καὶ μιά ἀνάπτυξη τοῦ κεντρικοῦ τοῦ θέματος, μὲ φωτεινὲς ἐστίες καὶ μιά γενικότερη εὐδία. Κάπου διακρίνεται ἡ ἀνθρώπινη παρουσία, ἀλλὰ χωνεμένη μέσα σ' ἕναν κόσμο ὁράματος. Στὰ σχέδια τοῦ ὁ Κίλεσόπουλος δείχνει μιά ἀνεστραμμένη καὶ αἰσθητικὴ (ὅπως καὶ στὰ χρωματικά του ἔργα) καὶ ἐξοικειώνεται μὲ τὴν μὴ παραστατικὴ ἀποτέλεσμα. Καὶ πάλι ἡ ἀνθρώπινη παρουσία εἶναι αἰσθητὴ, ἀλλὰ ἐπεξεργασμένη. Γενικά, μιά ἐκθεση ἀξιόλογη.

Ὁ Κριστιαν Μπράουν ἐκθέτει κολλάζ στὴν «Τερρακόττα». Τὰ ἔργα του εἶναι ὅλα μικρῶν διαστάσεων καὶ ἀκολουθοῦν μιά κυβιστικὴ τάση, μὲ ἀντικεινικὰ θέματα τῆς περισσοτέρας φορές. Σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του διακρίνεται κανεὶς ἀνθρώπινες μορφές καὶ αἰλουεῖτες, καὶ οἱ περὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων πού μετοχερίζεται γίνονται πὶο εὐπροσέγγιστοι, ἐνῶ στὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς δουλειᾶς τοῦ ὁ ἐξῆς καλλιτέχνης χρησιμοποιοῖ τὰ σκούρα χρώματα ἢ καὶ τὸ μαύρον. Ὁ σημερινὸς κόσμος τῆς τεχνολογίας φαίνεται νὰ ἐμπνέει τὸν Μπράουν, πού δημιουργεῖ μὲ σεμνότητα καὶ ἐπιγνώσιν τῆς σοβαρότητας τῆς εἰκαστικῆς δουλειᾶς.

Τὴν τέχνην τοῦ κοσμήματος (παράλληλα μὲ τὴν πεζογραφία) καλλιερνεῖ ἡ κ. Κράλλη - Καζάζη. Καὶ εἶναι ἡ ἐπίδοσιν τῆς αὐτῆς ἀξιοπρόσεκτη. Σὲ ἕναν τομέα πού δὲν ἔχουμε συχνὰ τὴν εὐκαιρία νὰ δοῦμε ἐκθέσεις (ἀλλὰ ὄχι μόνον γι' αὐτὴ) ἡ καλλιτέχνης μᾶς προσφέρει μιά σειρά ἀπὸ ἐμπνεύσεις, ὅπου ἡ ὁμαρμία πρέπει νὰ συνδυαστεῖ μὲ τὴν λειτουργικότητα. Τὰ κοσμήματά της εἶναι ὁμορφα, περὶτεχνά καὶ δείχνουν μιά ἐπιμονὴ στὴν ἀνάληξιν τοῦ πρωτότυπου. Δὲν θὰ πρέπει νὰ μὴν παρατηρηθεῖ κανεὶς ἀκόμη πῶς ἡ κ. Κράλλη - Καζάζη φροντίζει ἰδιαίτερα τὴν εἰκαστικὴν παρουσίαν τῶν κοσμημάτων δημιουργώντας, θὰ ἔλεγε κανεὶς, μιά ἐκθεση γύρω ἀπὸ τὴν καθοστὴ ἐκθεσῆς. Μιά ἐπίσκεψιν στὴν γκαλερί «Πανσέληνος» ἀξίζει τὸν κόπον.

Ὁ πεζογράφος Λάζαρος Παυλίδης.

